

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

**Методичні вказівки для проведення практичних
занять з дисципліни «Облік у фінансових установах»
для здобувачів вищої освіти за освітньо-
кваліфікаційним ступенем «бакалавр»
денної та заочної форм навчання спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**

2023

Методичні вказівки для проведення практичних занять з дисципліни «Облік у фінансових установах» для здобувачів вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним ступенем «бакалавр» денної та заочної форм навчання спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»/ Укл. О.П. Зоря – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023.– 30 с.

Укладач: О.П. Зоря, к.с.н., доцент

Рецензент: Н.Г. Фатюха, к.е.н., доцент

Відповідальний за випуск: С.В. Шарова., к.е.н., доцент

Затверджено
на засіданні кафедри
«Фінанси, банківська справа
та страхування» Протокол № 9
від 08.05. 2023 р.

Рекомендовано
до видання НМК ФЕУ
Протокол № 42
від 31.05.2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ТЕМА 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ	6
ТЕМА 2. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ В БАНКАХ	8
ТЕМА 3. ОБЛІК У КРЕДИТНИХ СПІЛКАХ	12
ТЕМА 4. ОБЛІК У СТРАХОВИХ КОМПАНІЯХ	17
ТЕМА 5. ОБЛІК В ЛОМБАРДАХ	18
ТЕМА 6. ОБЛІК В ЛІЗІНГОВИХ КОМПАНІЯХ	20
ТЕМА 7. ОБЛІК ОСНОВНИХ ОПЕРАЦІЙ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ	21
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	27

ВСТУП

Дисципліна «Облік у фінансових установах» відноситься до вибірових спеціальних економічних дисциплін, які формують фаховий рівень підготовки висококваліфікованих спеціалістів з фінансів, банківської справи та страхування. Конспект лекцій з дисципліни «Облік у фінансових установах» підготовлений відповідно до навчальної дисципліни «Облік у фінансових установах», яка входить до навчального плану для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «бакалавр» денної та заочної форми навчання спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Мета навчальної дисципліни «Облік у фінансових установах»: формування сучасної системи знань теоретичних основ та практичних навичок з організації та бухгалтерського обліку у фінансових установах в ринкових умовах.

Завдання навчальної дисципліни «Облік у фінансових установах»: знати теоретичні основи обліку у фінансових установах; отримати практичні навички з документування господарських операцій надання фінансових послуг; набуття студентами здатностей (компетенцій) опрацювання і використання облікової інформації в управлінських цілях.

Оволодіння дисципліною «Облік у фінансових установах» дозволить майбутнім бакалаврам досягти розуміння суті основних операцій у фінансових установах на теоретичному та прикладному рівнях, а також вивчити методику відображення на рахунках обліку основних операцій у фінансових установах.

У результаті вивчення навчальної дисципліни Ви отримаєте:

а) загальні компетентності:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК02);
- навички використання інформаційних та комунікаційних технологій (ЗК05);
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК07);

б) фахові компетентності:

- здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси

суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування) (СК03);

- здатність складати та аналізувати фінансову звітність(СК07);

- здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування (СК08).

Опанувавши цей курс, Ви зможете: Формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію ПР09. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем ПР10. Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування ПР11.

ТЕМА 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

- 1.1. Види фінансових установ в Україні.
- 1.2. Принципи захисту прав споживачів фінансових послуг.
- 1.3. Умови створення та діяльності фінансових установ.
- 1.4. Облік та звітність фінансової установи.

Ключові терміни: банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії, фінансова установа.

Питання для обговорення

1. Який нормативно-правовий акт встановлює загально-правові засади у сфері надання фінансових послуг, здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з надання фінансових послуг?
2. Дайте визначення фінансової установи
3. Які установи відносяться до фінансових установ?
4. В яких випадках діяльність фінансових установ є основною?
5. Які послуги надають фінансові установи?
6. В якій формі повинен бути сплачений статутний (складений) капітал при створенні фінансової установи або у разі збільшення розміру зареєстрованого статутного (складеного) капіталу?
7. Яким чином може формуватися та/або збільшуватися статутний капітал фінансової установи?
8. В яких випадках фінансова установа може розпочати надання фінансових послуг?
9. Яку інформацію повинні розкривати фінансові установи?
10. За який термін фінансові установи забезпечують доступність інформації, розміщеної на власних веб-сайтах (веб-сторінках)?

Тестові завдання для самоконтролю

1. Який нормативно-правовий акт встановлює загально-правові засади у сфері надання фінансових послуг, здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з надання

фінансових послуг:

- а) Положення про Державний реєстр фінансових установ, затвердженого розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України;
- б) Цивільний Кодекс України;
- в) Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»;
- г) Податковий Кодекс України;
- д) інша відповідь.

2. Фінансова установа, це:

а) юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку;

- б) юридична особа, яка пов'язана з наданням фінансових послуг;
- в) юридична особа, яка внесена до відповідного реєстру;
- г) юридична особа, яка надає одну фінансових послуги;
- д) інша відповідь.

3. Діяльність фінансових установ є основною, якщо сукупне середньоарифметичне значення їх активів становить:

- а) за останній рік становить 78 і більше відсотків сукупного розміру;
- б) за останній квартал становить 56 і більше відсотків сукупного розміру;
- в) за останнє півріччя становить 69 і більше відсотків сукупного розміру;
- г) за останні чотири звітних періоди (квартали) становить 80 і більше відсотків сукупного розміру середньоарифметичних значень активів усіх дочірніх та асоційованих компаній за цей період;
- д) інша відповідь.

4. До фінансових установ належать:

- а) банки, кредитні спілки, ломбарди;
- б) установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди;
- в) лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії;
- г) банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного

забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а у випадках, прямо визначених законом, інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг;

д) інша відповідь.

5. Відносини, що виникають у зв'язку з функціонуванням фінансових ринків та наданням фінансових послуг клієнтам, регулюються:

а) Положенням про Державний реєстр фінансових установ, затвердженого розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України;

б) Цивільним Кодексом України;

в) Конституцією України, Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», іншими законами України з питань регулювання ринків фінансових послуг, а також прийнятими згідно з цими законами нормативно-правовими актами;

г) Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»;

д) інша відповідь.

ТЕМА 2. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ В БАНКАХ

2.1. Методологічні засади організації бухгалтерського обліку в банках України.

2.2. Особливості побудови плану рахунків.

2.3. Вимоги до нумерації рахунків аналітичного обліку.

Ключові терміни: аналітичні рахунки, балансові рахунки, банк, бухгалтерський облік, план рахунків, позабалансові рахунки, синтетичні рахунки.

Питання для обговорення

1. Як відображаються операції за рахунками Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, що визначені законодавством України?

2. За якою схемою банки мають формувати номери рахунків аналітичного обліку?

3. Яким чином класифікуються балансові рахунки в Плані рахунків?

4. Дайте визначення плану рахунків та характеристику особливостей його побудови.

5. Які операції належать до міжбанківських операцій?

6. Якій класу Плану рахунків використовуються для обліку операцій за розрахунками з клієнтами?

7. На які рахунки зараховуються доходи і витрати під час формування фінансового результату діяльності банку за звітний рік?

8. Яким чином враховуються залишки за рахунками 8 класу «Управлінський облік» Плану рахунків під час складання фінансової звітності банку?

9. За якою системою ведеться бухгалтерський облік операцій за позабалансовими рахунками?

10. Які операції відображаються за класом 3 «Операції з цінними паперами та інші активи і зобов'язання»?

11. Які рахунки розділу Плану рахунків призначені для здійснення розрахунків між філіями банку?

12. У якому розділі Плану рахунків обліковуються банківські метали?

Тестові завдання для самоконтролю

1. Бухгалтерський облік в банках – це:

а) сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються установою банку для ведення обліку, складання і подання фінансової звітності;

б) сукупність технологічних процесів, пов'язаних з документуванням інформації за операціями банку, їх реєстрацією, перевірянням та вивірнням;

в) це сукупність методів, правил та процедур виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передавання інформації про операції банку зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття ними відповідних управлінських рішень;

г) процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передавання інформації про операції банку зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень;

д) інша відповідь.

2. Хто несе відповідальність за організацію бухгалтерського обліку в банку:

- а) правління банку;
- б) керівник банку;
- в) головний бухгалтер;
- г) усі відповіді вірні;
- д) інша відповідь.

3. План рахунків банку це:

а) систематизований перелік рахунків фінансового обліку, який використовується для реєстрації господарських операцій банку та підприємства;

б) систематизований перелік рахунків фінансового обліку, який використовується для реєстрації господарських операцій банку;

в) систематичний перелік рахунків фінансового обліку, який використовується для реєстрації господарських операцій підприємства;

г) систематизований перелік рахунків бухгалтерського обліку, що використовується для детальної та повної реєстрації всіх банківських операцій з метою забезпечення потреб складання фінансової звітності;

д) інша відповідь.

4. 1-й клас Плану рахунків банку має назву:

- а) «Казначейські та міжбанківські операції»;
- б) «Операції з клієнтами»;
- в) «Операції з цінними паперами»;
- г) усі відповіді вірні;
- д) інша відповідь.

5. Рахунки 7-го класу це:

- а) доходи банку;
- б) витрати банку;
- в) управлінський облік;
- г) операції з цінними паперами;
- д) інша відповідь.

6. У 2-му класі Плану рахунків відображаються операції щодо розрахунків з:

- а) наданих кредитів;
- б) наданих кредитів та залучених депозитів;

- в) цінними паперами;
- г) сформовані банківські резерви;
- д) інша відповідь.

7. Рахунки 8-го класу банки відкривають для ведення обліку за потребами:

- а) інших банків;
- б) управлінського персоналу;
- в) правильні відповіді а) і б);
- г) усі відповіді вірні;
- д) інша відповідь.

8. Фінансові і капітальні інвестиції та операції з ОЗ та НА наведені у:

- а) 2-му класі Плану рахунків банку;
- б) 4-му класі Плану рахунків банку;
- в) 6-му класі Плану рахунків банку;
- г) усі відповіді вірні;
- д) інша відповідь.

9. Особливості обліку доходів і витрат банку визначаються:

- а) виходячи з рішення правління банку;
- б) постановою «Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банку»;
- в) Законом України «Про банки і банківську діяльність»;
- г) Законом України «Про Національний банк України»;
- д) інша відповідь.

10. Рахунки 6-го класу це:

- а) доходи банку;
- б) витрати банку;
- в) позабалансова частина;
- г) операції з клієнтами;
- д) інша відповідь.

Навчальні завдання

Завдання 2.1. З каси банку 12.06.2023 року видано кредит на поточні потреби, що наданий фізичній особі, якій обліковується за амортизованою собівартістю у сумі 16000 грн. строком на 4 місяця. Одноразова комісія за видачу кредиту 2% від

суми кредиту. Відсоткова ставка 20 % річних. Нарахування відсотків здійснюється щомісяця останнім робочим днем. Погашення кредиту рівними долями. Погашення нарахованих % у перший робочий день наступного місяця. Метод нарахування факт/360.

Необхідно: скласти бухгалтерські проводки та розрахунки з видачі кредиту та нарахованих та сплачених відсотків.

Завдання 2.2. Перераховано виданий кредит в поточну діяльність, що наданий суб'єкту господарювання 14.08.2023 року у сумі 200000 грн. строком на 3 місяця. Відсоткова ставка 24 % річних. Нарахування відсотків здійснюється щомісяця останнім робочим днем. Погашення кредиту в кінці строку. Погашення нарахованих % у перший робочий день наступного місяця. Метод нарахування факт/факт.

Необхідно: скласти бухгалтерські проводки та розрахунки з видачі кредиту та нарахованих та сплачених відсотків.

Завдання 2.3. Прийнято 24.07.2023 року депозит фізичної особи, готівкою на 3 місяця на суму 7200 грн. Відсоткова ставка 16 % річних. Нарахування відсотків здійснюється щомісяця останнім робочим днем. Отримання нарахованих відсотків з каси банку у перший робочий день місяця. Метод нарахування факт/факт.

Необхідно: скласти бухгалтерські проводки та зробити розрахунки за депозитною операцією фізичної особи.

Завдання 2.4. Юридична особа 04.09.2023 року уклала з банком депозитний договір на суму 50000 грн. Строк дії - 6 місяців, відсоткова ставка 25 %, нарахування відсотків здійснюється щомісяця останнім робочим днем, виплата % у кінці строку. Метод нарахування факт/360.

Необхідно: скласти бухгалтерські проводки: нарахування відсотків згідно депозитного договору з юридичною особою, нарахованих та сплачених відсотків.

ТЕМА 3. ОБЛІК У КРЕДИТНИХ СПІЛКАХ

3.1. Методологічні засади створення та діяльності кредитних спілок.

3.2. Облік розрахунків за внесками членів кредитної спілки, внесеними до капіталу.

- 3.3. Облік розрахунків за зобов'язаннями.
- 3.4. Облік розрахунків за кредитами.
- 3.5. Облік інвестиційної діяльності.
- 3.6. Облік доходів та витрат кредитної спілки.

Ключові терміни: внески членів кредитної спілки, кредитна спілка, розрахунки за зобов'язаннями, розрахунки за кредитами, інвестиційна діяльність, доходи та витрати кредитної спілки.

Питання для обговорення

1. Який нормативний акт визначає організаційні, правові та економічні засади створення та діяльності кредитних спілок?
2. Який нормативний акт визначає методологічні засади організації бухгалтерського обліку кредитної спілки?
3. За який період відбувається нарахування процентів за договорами кредитною спілкою внесками (вкладами) членів кредитної спілки?
4. Якою бухгалтерською проводкою проводиться здійснення кредитною спілкою перерахування благодійних внесків?
5. Якою бухгалтерською проводкою проводиться отримання кредиту від кредитних спілок?
6. Зменшення сформованого резерву забезпечення покриття втрат від неповернення кредитів відображається у складі доходів проведенням?
7. Якою бухгалтерською проводкою проводиться повернення кредитів членами кредитної спілки готівкою?
8. Якою бухгалтерською проводкою проводиться формування резерву забезпечення покриття втрат від неповернених кредитів за простроченими кредитами?
9. Якою бухгалтерською проводкою проводиться надання кредиту іншій кредитній спілці, внесені кошти на депозитний рахунок банку або внески (вклади), внесені на депозитні рахунки об'єднаної кредитної спілки?
10. Якою бухгалтерською проводкою проводиться формування резервного капіталу за рахунок частини доходу кредитної спілки протягом поточного року?

Тестові завдання для самоконтролю

1. Який нормативний акт визначає організаційні, правові та економічні засади створення та діяльності кредитних спілок, їх об'єднань, права та обов'язки членів кредитних спілок та їх об'єднань:

- а) Закон України «Про НБУ»;
- б) Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»;
- в) Закон України «Про кредитні спілки»;
- г) Закон України «Про статистику»;
- д) інша відповідь.

2. Який нормативний акт визначає методологічні засади організації бухгалтерського обліку кредитної спілки та об'єднаної кредитної спілки:

- а) План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій;
- б) Методичні рекомендації щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою;
- в) План рахунків бухгалтерського обліку банків України;
- г) Правила ведення бухгалтерського обліку основних операцій інститутів спільного інвестування;
- д) інша відповідь.

3. За який період відбувається нарахування процентів за договорами кредитною спілкою внесками (вкладами) членів кредитної спілки:

- а) місяць;
- б) тиждень;
- в) рік;
- г) день;
- д) інша відповідь.

4. Якою бухгалтерською проводкою проводиться здійснення кредитною спілкою перерахування благодійних внесків:

- а) Дт 377 Кт 311;
- б) Дт 852 Кт 684;
- в) Дт 443 Кт 673;

- г) Дт 441 Кт 673;
- д) інша відповідь.

5. Якою бухгалтерською проводкою проводиться отримання кредиту від кредитних спілок:

- а) Дт 377 Кт 311;
- б) Дт 311 Кт 687;
- в) Дт 443 Кт 673;
- г) Дт 441 Кт 673;
- д) інша відповідь.

6. Зменшення сформованого резерву забезпечення покриття втрат від неповернення кредитів відображається у складі доходів проведенням:

- а) Дт 377 Кт 311;
- б) Дт 311 Кт 687;
- в) Дт 381 Кт 716;
- г) Дт 441 Кт 673;
- д) інша відповідь.

7. Якою бухгалтерською проводкою проводиться повернення кредитів членами кредитної спілки готівкою:

- а) Дт 301 Кт 376;
- б) Дт 311 Кт 687;
- в) Дт 381 Кт 716;
- г) Дт 441 Кт 673;
- д) інша відповідь.

8. Якою бухгалтерською проводкою проводиться формування резерву забезпечення покриття втрат від неповернених кредитів за простроченими кредитами:

- а) Дт 301 Кт 376;
- б) Дт 311 Кт 687;
- в) Дт 381 Кт 716;
- г) Дт 845 Кт 381;
- д) інша відповідь.

9. Якою бухгалтерською проводкою проводиться надання кредиту іншій кредитній спілці, внесені кошти на депозитний рахунок банку або внески (вклади), внесені на депозитні рахунки об'єднаної кредитної спілки:

- а) Дт 301 Кт 376;
- б) Дт 352 Кт 311;

- в) Дт 381 Кт 716;
- г) Дт 845 Кт 381;
- д) інша відповідь.

10. Якою бухгалтерською проводкою проводиться формування резервного капіталу за рахунок частини доходу кредитної спілки протягом поточного року:

- а) Дт 431 Кт 442;
- б) Дт 425 Кт 442;
- в) Дт 443 Кт 432;
- г) Дт 412 Кт 442;
- д) інша відповідь.

Навчальні завдання

Завдання 3.1. Сформовано пайовий капітал кредитної спілки за рахунок отримання від членів кредитної спілки: обов'язкових пайових внесків 500000 грн., додаткових пайових внесків 100000 грн. Сформовано резервний капітал кредитної спілки за рахунок надходження до каси та на розрахунковий рахунок кредитної спілки вступних внесків членів кредитної спілки 60000 грн. Сформовано додатковий капітал кредитної спілки за рахунок отримання від членів кредитної спілки: цільових внесків 28000 грн.; благодійних внесків від фізичних та юридичних осіб 18000 грн.; цільового фінансування 20000 грн.

Необхідно: скласти бухгалтерські проводки формування капіталу кредитної спілки.

Завдання 3.2. У липні до каси та на розрахунковий рахунок кредитної спілки «Ощадність» надійшли внески (вклади) її членів, загальна сума яких за місяць становила 150000 грн. Загальна сума нарахованих відсотків на депозитні внески (вклади) членів кредитної спілки за липень становила 2250 грн.

Необхідно: скласти бухгалтерські проводки приймання депозитів від членів кредитної спілки.

Завдання 3.3. У липні кредитною спілкою «Ощадність» було видано своїм членам кредитів: готівкою - 18000 грн; безготівково - 19000 грн. Загальна сума нарахованих відсотків за користування членами кредитної спілки кредитами за липень становить 2340 грн. Із них: за користування кредитом, наданим готівкою, - 1160 грн; за

користування кредитом, наданим безготівково, - 1180 грн. У липні членами КС повернено кредитів: готівкою - 5000 грн; у безготівковій формі - 8000 грн.

Необхідно: скласти бухгалтерські проводки надання кредитів членам кредитної спілки.

ТЕМА 4. ОБЛІК У СТРАХОВИХ КОМПАНІЯХ

4.1. Поняття страхової діяльності.

4.2. Організація бухгалтерського обліку страхових установ.

4.3. Первинні документи з обліку страхових операцій та їх застосування.

4.4. Відображення операцій зі страхування на рахунках бухгалтерського обліку.

4.5. Особливості ведення звітності страховиків.

Ключові терміни: гарантійний фонд, вільні резерви, централізовані страхові резервні фонди, страхова діяльність, страхування, страхові платежі, страхові внески, страхові премії.

Питання для обговорення

1. Який нормативно-правовий акт регулює відносини у сфері страхування і спрямований на створення ринку страхових послуг, посилення страхового захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій та фізичних осіб?

2. Хто може здійснювати страхову діяльність на території України?

3. Якими нормативними документами регламентовано ведення бухгалтерського обліку страхових установ?

4. Яку форму ведення бухгалтерського обліку страхових установ найчастіше застосовують страхові компанії?

5. Назвіть первинні документи з обліку страхових операцій?

6. Які форми звітності застосовують страхові установи?

7. На якому рахунку обліковуються «Страхові виплати»?

8. На якому рахунку обліковуються «Страхові платежі»?

9. На якому рахунку обліковуються «Страхові резерви»?

10. На якому рахунку обліковуються операції з «Перестрахування»?

Навчальні завдання

Завдання 4.1. Страхова компанія платник ПДВ, придбала будівлю з прилеглою до неї земельною ділянкою (яка є окремим об'єктом власності) за 3 млн. грн. Будинок буде використовуватись на 60 % для забезпечення страхової діяльності, а 40 % буде здаватись в операційну оренду. Земля буде здана в операційну оренду. Справедлива вартість будівлі на момент купівлі складає 2 млн. грн., а землі – 0,5 млн. грн. Також відомо, що у минулому році страхова компанія отримала 9,5 млн. грн.. доходу від страхової діяльності та 0,5 млн. грн.. від діяльності, що обкладається ПДВ. На кінець звітного року дохід від страхової діяльності складає –13,5 млн. грн., а від діяльності, що оподатковується ПДВ –1,5 млн. грн.

Необхідно: визначити окремо вартість будівлі та землі, частку використання необоротних активів в оподатковуваних операціях за минулий рік, розрахувати суму податкового кредиту від вартості будівлі на момент придбання, визначити частку використання необоротних активів в оподатковуваних операціях за звітний рік, розрахуємо суму податкового кредиту від вартості будівлі на кінець звітного року, скласти бухгалтерські проводки.

ТЕМА 5. ОБЛІК В ЛОМБАРДАХ

5.1. Організаційно-правові засади діяльності ломбардів.

5.2. Методичні рекомендації щодо ведення бухгалтерського обліку ломбардами.

5.3. Облік надання фінансового кредиту ломбардом з подальшим його погашенням.

5.4. Облік надання фінансового кредиту ломбардом зі зверненням стягнення на заставлене майно від імені та за дорученням клієнта.

5.5. Облік надання фінансового кредиту ломбардом зі зверненням стягнення на заставлене майно шляхом придбання його у власність ломбарду.

5.6. Облік реалізації ломбардом заставленого майна боржника без переходу права власності при зверненні стягнення.

5.7. Звітність та обов'язки щодо інформування Регулятора ломбардами.

Ключові терміни: заставлене майно, ломбард, реалізація майна, супутні послуги, фінансовий кредит, фінансові послуги.

Питання для обговорення

1. Який нормативно-правовий акт визначає перелік видів діяльності ломбарду?
2. Які послуги належать до фінансових послуг ломбарду?
3. Який нормативно-правовий акт визначає методичні рекомендації щодо ведення бухгалтерського обліку ломбардами?
4. На яких субрахунках ведеться облік операцій із заставниками?
5. Яку бухгалтерську проводку виконує ломбард: нараховано платіж зі страхування майна, наданого у заставу?
6. Яку бухгалтерську проводку виконує ломбард: погашено нараховані проценти за користування фінансовим кредитом?
7. Яку бухгалтерську проводку виконує ломбард: відображено суму заборгованості перед заставодавцем за реалізоване майно?
8. Яку бухгалтерську проводку виконує ломбард: повернено заставодавцю залишок суми від реалізації заставного майна?
9. Яку бухгалтерську проводку виконує ломбард: оприбутковано майно, зняте з позабалансового обліку як забезпечення виконання зобов'язань?
10. Яку бухгалтерську проводку виконує ломбард: відображено платіж за страхування заставленого майна?
11. Яку бухгалтерську проводку виконує ломбард: відображено суму заборгованості перед заставодавцем після реалізації майна?

Навчальні завдання

Завдання 5.1. Ломбард надав фінансовий кредит під заставу дорогоцінних металів (золото) клієнта на 10 календарних днів. Заставна вартість майна склала 1200 грн., сума виданого кредиту — 1000 грн., проценти нараховуються за ставкою 0,5 % на день — разом процентів 50 грн. Майно було застраховане, страховий платіж становив 12 грн. Клієнт прострочив на 1 день погашення кредиту, за що йому була нарахована пеня в розмірі 8 грн. та проценти 5 грн. Після закінчення строку договору клієнт погасив суму кредиту,

нараховані проценти та штраф.

Необхідно: скласти бухгалтерські проводки надання фінансового кредиту ломбардом з подальшим його погашенням.

Завдання 5.2. Ломбард надав фінансовий кредит під заставу дорогоцінних металів (золото) клієнта на 20 календарних днів. Заставна вартість майна склала 2400 грн., сума виданого кредиту — 1000 грн., проценти нараховуються за ставкою 0,5 % на день — разом процентів 100 грн. Майно було застраховане, страховий платіж становив 24 грн. Після закінчення строку договору клієнт не погасив суму кредиту, у зв'язку з чим ломбард звернув стягнення на майно клієнта шляхом продажу майна від імені та за дорученням клієнта.

Необхідно: скласти бухгалтерські проводки надання фінансового кредиту ломбардом зі зверненням стягнення на заставлене майновід імені та за дорученням клієнта.

ТЕМА 6. ОБЛІК В ЛІЗИНГОВИХ КОМПАНІЯХ

6.1. Організаційно-правові засади діяльності лізингових компаній.

6.2. Облік операцій фінансового лізингу у лізингодавця.

6.3. Облік операцій фінансового лізингу у лізингоотримувача.

6.4. Облік повернення об'єкта фінансового лізингу у лізингодавця.

6.5. Облік повернення об'єкта фінансового лізингу у лізингоотримувача.

Ключові терміни: амортизація, лізинг, лізингові компанії, лізингові операції, оперативний лізинг, фінансовий лізинг у лізингодавця, фінансовий лізинг у лізингоотримувача.

Питання для обговорення

1. Які головні відмінності лізингу від оренди?

2. Яким чином відображається передача об'єкта фінлізингу орендареві?

3. Як відображається передача об'єкта фінлізингу орендареві, коли об'єкт фінлізингу не є готовою продукцією лізингодавця?

4. Як відображається передача об'єкта фінлізингу орендареві, коли об'єкт фінлізингу є готовою продукцією лізингодавця?

5. Як відображається нарахування процентів за користування об'єктом фінлізингу?
6. Як відображається надходження орендних платежів?
7. Як відображається експлуатація об'єкта лізингу?
8. Як відображається сума амортизації у складі витрат?
9. Як відображається оприбуткування об'єкта лізингу у лізингодавця?
10. Як відображається оприбуткування об'єкта лізингу у лізингоотримувача?

Навчальні завдання

Завдання 6.1. Лізингова компанія надає у фінлізинг виробниче обладнання за договірною (вона ж – справедлива) вартістю 600000 грн. (у т. ч. ПДВ – 100000 грн.), при цьому: обладнання числилося у складі ОЗ лізингодавця, на дату передачі у фінлізинг його балансова вартість – 384000 грн., сума зносу – 96000 грн.; строк корисного використання обладнання у лізингоотримувача – 5 років; строк оренди – 3 роки (з 1 жовтня 2020 року по 30 вересня 2023 року); орендна ставка процента – 28 %; витрати на оцінку облданання – 7200 грн. із ПДВ. За умовами договору додаткові витрати лізингоотримувачем не компенсуються; негарантована ліквідаційна вартість у договорі не встановлена; виплата лізингових платежів передбачена щоквартально – у кінці кожного кварталу за графіком, який є додатком до договору фінлізингу; у кінці строку оренди право власності на обладнання переходить до лізингоотримувача. Лізингодавцеві потрібно визначити суму лізингового платежу розрахунковим шляхом.

Необхідно: скласти графік лізингових платежів, скласти бухгалтерські проводки операцій фінлізингу в обліку лізингодавця і лізингоотримувача.

ТЕМА 7. ОБЛІК ОСНОВНИХ ОПЕРАЦІЙ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

7.1. Організаційно-правові засади діяльності інститутів спільного інвестування.

7.2. Облік випуску та первинне розміщення цінних паперів ІСІ.

7.3. Облік викупу цінних паперів ІСІ.

7.4. Облік вторинного розміщення раніше викуплених акцій ІСІ.

7.5. Облік придбання активів ІСІ.

7.6. Облік фінансового результату діяльності інститутів спільного інвестування.

7.7. Облік розподілу прибутку ІСІ закритого типу.

Ключові терміни: інститути спільного інвестування, корпоративний фонд, пайовий фонд, цінні папери корпоративного ІСІ, цінні папери пайового ІСІ.

Питання для обговорення

1. Який нормативно-правовий акт встановлює організаційні основи створення, діяльності, припинення суб'єктів спільного інвестування?

2. Який нормативно-правовий акт визначає ведення основних видів операцій, які є типовими для інститутів спільного інвестування, з подальшим відображенням їх на рахунках бухгалтерського обліку?

3. Якою бухгалтерською проводкою відображається оплата викуплених цінних паперів ІСІ?

4. Якою бухгалтерською проводкою відображається повернення залишку коштів інвестору (перевищення суми оплати, що надійшла від інвестора, над ціною розміщення)?

5. Якою бухгалтерською проводкою відображається зменшення суми неоплаченого капіталу (при перереєстрації прав власності на інвестиційні сертифікати)?

6. Яким чином здійснюється первинне розміщення цінних паперів ПФ після отримання КУА повідомлення про відповідність ПФ вимогам щодо мінімального обсягу активів ІСІ?

7. Якою бухгалтерською проводкою відображається зарахування цінних паперів ІСІ, які викупуваються, на рахунок емітента?

8. Якою бухгалтерською проводкою відображається різниця між ціною вторинного розміщення та балансовою вартістю цінних паперів ?

9. Яким чином здійснюється придбання цінних паперів інституту спільного інвестування?

10. Як оцінюються та відображаються у бухгалтерському обліку

активи ІСІ?

11. Якою бухгалтерською проводкою відображається податковий кредит з ПДВ у вартості придбаних на умовах попередньої оплати активів (об'єктів нерухомості)?

12. Якою бухгалтерською проводкою відображаються розрахунки з податкового кредиту з ПДВ у вартості придбаних об'єктів нерухомості (у разі придбання на умовах попередньої оплати)?

13. Якою бухгалтерською проводкою відображається взаємозалік заборгованості у разі придбання активів на умовах попередньої оплати?

14. Якою бухгалтерською проводкою відображається надання позики для придбання активів ІСІ?

15. Якою бухгалтерською проводкою відображається віднесення витрат на оплату праці членам Спостережної ради до адміністративних витрат?

16. Якою бухгалтерською проводкою відображається віднесення витрат на соціальне страхування до адміністративних витрат?

17. Якою бухгалтерською проводкою відображається віднесення результату операційної діяльності до нерозподіленого прибутку?

18. Якою бухгалтерською проводкою відображається віднесення суми доходу від участі в капіталі до результатів фінансових операцій?

19. Якою бухгалтерською проводкою відображається віднесення результату фінансових операцій до непокритих збитків?

20. Якою бухгалтерською проводкою відображається віднесення суми доходу від реалізації активів до результатів іншої діяльності?

21. Якою бухгалтерською проводкою відображається віднесення суми втрат від курсової різниці до результатів іншої діяльності?

Тестові завдання для самоконтролю

1. Який нормативно-правовий акт встановлює організаційні основи створення, діяльності, припинення суб'єктів спільного

інвестування:

а) Положення про Державний реєстр фінансових установ, затвердженого розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України;

б) Закон України «Про інститути спільного інвестування»;

в) Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»;

г) Податковий Кодекс України;

д) інша відповідь.

2. Скільки мінімальних заробітних плат у місячному розмірі становить мінімальний обсяг активів пайового фонду:

а) 2200;

б) 4000;

в) 1250;

г) 3700;

д) інша відповідь.

3. Ведення основних видів операцій ІСІ визначено:

а) Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку;

б) Положенням про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю України;

в) Положенням про організацію бухгалтерського обліку та звітності;

г) «Правилами ведення бухгалтерського обліку основних операцій інститутів спільного інвестування»;

д) інша відповідь.

4. Зарахування цінних паперів ІСІ, які викуповуються, на рахунок емітента відображається бухгалтерською проводкою:

а) Дт 451(453) Кт 672;

б) Дт 672 Кт 31;

в) Дт 84(92) Кт 685(64);

г) Дт 685, 64 Кт 31;

д) інша відповідь.

5. Надходження коштів на рахунок КІФ відображається бухгалтерською проводкою:

а) Дт 451(453) Кт 672;

б) Дт 672 Кт 31;

в) Дт 31 Кт 685;

г) Дт 685, 64 Кт 31;

д) інша відповідь.

6. Різниця між номінальною вартістю та ціною розміщення акцій фонду зменшення залишку додаткового капіталу (за наявності додаткового капіталу) відображається бухгалтерською проводкою:

а) Дт 421Кт 46;

б) Дт 672 Кт 31;

в) Дт 31 Кт 685;

г) Дт 685, 64 Кт 31;

д) інша відповідь.

7. Нарахування витрат, пов'язаних з реєстрацією ПФ та випуском ІС, понесених КУА відображається бухгалтерською проводкою:

а) Дт 421Кт 46;

б) Дт 672 Кт 31;

в) Дт 31 Кт 685;

г) Дт 84(92) Кт 685(64);

д) інша відповідь.

8. Надходження коштів на рахунок ПФ відображається бухгалтерською проводкою:

а) Дт 421Кт 46;

б) Дт 31 Кт 685;

в) Дт 92 Кт 64;

г) Дт 84Кт 685;

д) інша відповідь.

9. Різниця між номінальною вартістю та ціною розміщення інвестиційних сертифікатів фонду відноситься на непокриті збитки фонду відображається бухгалтерською проводкою:

а) Дт 421Кт 46;

б) Дт 31 Кт 685;

в) Дт 422 Кт 46;

г) Дт 84Кт 685;

д) інша відповідь.

10. Збільшення суми додаткового капіталу (при перереєстрації прав власності на акції (інвестиційні сертифікати) відображається бухгалтерською проводкою:

а) Дт 685 Кт 421;

- б) ДТ 92 КТ 685;
- в) ДТ 422 КТ 46;
- г) ДТ 84 КТ 685;
- д) інша відповідь.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Господарський Кодекс України 436-IV від 16.01.2003. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 20.06.2023).
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 20.06.2023).
3. Закон України від 07.03.96 р. № 85/96-ВР «Про страхування». URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) > (дата звернення 20.06.2023).
4. Закон України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» від 15.03.2001 р. №2299-III. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) > (дата звернення 20.06.2023).
5. Закон України «Про кредитні спілки» від 20.12.2001 р. №2908-III. 7. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 р. №1057-IV. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) > (дата звернення 20.06.2023).
6. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. №2664-III. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) > (дата звернення 20.06.2023).
7. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997 р. №723/97-ВР. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) > (дата звернення 20.06.2023).
8. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16 липня 1999р., № 999-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> ((дата звернення: 20.06.2023).
9. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-14. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) > (дата звернення 20.06.2023).
10. Закон України «Про Національний банк України» № 679-14. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) > (дата звернення 20.06.2023).
11. Положення про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в

банках України Постанова Правління НБУ № 75 від 04.07.2018 р. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) > (дата звернення 20.06.2023).

12. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України Постанова Правління Національного банку України від 11.09.2017 р. № 89. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) > (дата звернення 20.06.2023).

13. Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 26.04.2005 № 3981. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ z0565-05#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0565-05#Text) (дата звернення 20.06.2023).

14. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р, № 291. Прийняття від 09.12.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення: 20.06.2023).

15. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 23.07.2019, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 20.06.2023).

16. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок у фінансових звітах», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 28 травня 1999 р. № 137. URL: <ps.ligazakon.net/document/DG080676> (дата звернення: 20.06.2023).

17. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку затверджене наказом Міністерства фінансів України від 09.08.2013 № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 20.06.2023).

18. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затверджена наказом Міністерства фінансів України, № 291 від 30.11.1999р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 20.06.2023).

19. Правила ведення бухгалтерського обліку основних операцій інститутів спільного інвестування від 09 квітня 2014 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> > (дата звернення 20.06.2023).

20. Облік у банках: навчальний посібник / О. П. Зоря / – Запоріжжя : ФОП Мокшанов В. В., 2018. – 268 с.

21. Варцаба В.І., Машіко К.С. Облік у банках (у таблицях і схемах) : Навч. посібник. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2016. – 184 с.

22. Лень В.С. Облік і аудит у страхових організаціях : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. - К.: Центр. учб. л-ри, 2009. - 408 с.

23. Говорушко Т.А. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку: монографія / Т.А. Говорушко, В.М. Стецюк, О.Ю. Толстенко.– К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 168 с.

24. Прокопенко Ж. Особливості облікового відображення формування технічних резервів у страховій компанії // Бухгалтерський облік і аудит. – 2013. - №3. – С. 34-41.

25. Гончаренко О.О. Особливості організації технології бухгалтерського обліку в небанківських фінансово-кредитних установах // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління Том 31 (70). № 1, 2020. 221-230.

26. Гончаренко О.О. Форми організації бухгалтерського обліку в небанківських фінансово-кредитних установах: аналіз альтернатив Вісник ОНУ. Том 24. Випуск 1(74). 2019. 114-118.

27. Нестеренко О.О. Моделювання обліково-аналітичної системи кредитної спілки Економічний простір №142, 2019. 123-135.

28. Конспект лекцій з дисципліни «Облік у фінансових установах» для здобувачів вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним ступенем «бакалавр» денної та заочної форм навчання спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»/ Укл. О.П. Зоря – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023. – 78 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL : <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 20.06.2023).
2. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL : <https://www.nssmc.gov.ua/> (дата звернення 20.06.2023).